

การเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านข้าว

๑. ความเป็นมา (ปัญหา)

ผลการวิเคราะห์ศักยภาพของข้าวไทยก่อนเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของกรมการข้าว พบว่า

๑.๑ ด้านการผลิตข้าว (ต้นน้ำ)

ข้อดี

๑) ไทยผลิตข้าวได้มากและมีเสถียรภาพสูง เนื่องจากสภาพภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศ เอื้อต่อการปลูกข้าว และมีความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติน้อย ในรอบ ๒๐ ปี ระหว่างปี ๒๕๓๒ - ๒๕๕๓ สามารถผลิตข้าวได้ระหว่าง ๑๗.๑๙ - ๓๕.๕๘ ล้านตันข้าวเปลือก

๒) ไทยสามารถผลิตข้าวได้หลากหลายชนิดและคุณภาพดี ได้แก่ ข้าวหอมมะลิ ข้าวหอมปทุม ข้าวขาว ข้าวเหนียว สามารถตอบสนองกับความต้องการของตลาดได้ทุกตลาด ที่สำคัญประเทศไทยสามารถปลูกข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ ๑๐๕ และพันธุ์ กข ๑๕ ซึ่งจัดเป็นข้าวหอมที่มีคุณสมบัติโดดเด่นในด้านกลิ่นหอม เมล็ดข้าวสารใส เรียวยาวนานและทานอร่อย เป็นที่ยอมรับของตลาดโลก นอกจากนี้ยังมีข้าวพันธุ์ปทุมธานี ๑ และพันธุ์ กข ๓๓ (หอมอุบล ๘๐) ก็จัดเป็นข้าวหอมที่มีคุณสมบัติดีเช่นกัน

๓) ชาวนาไทยมีทักษะและประสบการณ์ในการทำนาสูง ชาวนาไทยมีจิตวิญญาณในการเพาะปลูกข้าวและเป็นวิถีชีวิตซึ่งถูกถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานชาวนาในปัจจุบันสามารถใช้ทักษะและประสบการณ์ที่สร้างสมมายืนหยัดต่อสู้กับความยากลำบาก นานัปการ และสามารถปรับตัวและปรับวิธีการเพาะปลูกข้าวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม

ข้อด้อย

๑) ผลผลิตต่อไร่ต่ำ กล่าวคือ จากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ผลผลิตข้าวเฉลี่ยต่อไร่ของไทย ปีเพาะปลูก ๒๕๕๓/๕๔ ได้เพียงไร่ละ ๔๔๑ กิโลกรัม (นาปี ปี ๒๕๕๓/๕๔ ได้ไร่ละ ๓๙๔ กิโลกรัม ส่วนนาปรัง ปี ๒๕๕๔ ได้ไร่ละ ๖๓๓ กิโลกรัม) จัดว่ายังต่ำมาก เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลจากกระทรวงเกษตร สหรัฐอเมริกา (ข้อมูล ณ เดือนมีนาคม ๒๕๕๕) โดยผลผลิตเฉลี่ยข้าวของโลกปี ๒๕๕๓/๕๔ ไร่ละ ๖๘๘ กิโลกรัม สหรัฐอเมริกา

๑,๒๐๖ กิโลกรัม จีน ๑,๐๔๘ กิโลกรัม และเวียดนาม ๘๘๕ กิโลกรัม โดยสาเหตุสำคัญที่ประสิทธิภาพการผลิตข้าวของประเทศไทยยังต่ำอยู่คือพื้นที่ปลูกข้าวส่วนใหญ่อยู่นอกเขตชลประทาน อาศัยน้ำฝนในการเพาะปลูก และสภาพดินส่วนใหญ่มีปัญหาเสื่อมโทรม รวมทั้งขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ดี

๒) **ต้นทุนการผลิตสูง** ชาวนามีค่าใช้จ่ายในการผลิตสูงขึ้นทุกปี ทั้งค่าแรงงาน ค่าปุ๋ยเคมี ค่าสารเคมี และค่าเมล็ดพันธุ์ ทั้งนี้ เนื่องมาจากชาวนาส่วนใหญ่มีการใช้ปัจจัยการผลิตที่สูงมากเกินกว่าคำแนะนำ และใช้กรรมวิธีการผลิตที่ยังไม่ถูกต้องเหมาะสม ขาดการบริหารจัดการขนส่งสินค้าและบริการให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกันทั้งระบบ ตั้งแต่การขนส่งและจัดเก็บปัจจัยการผลิต การเก็บรักษาผลผลิต จนถึงการขนส่งผลผลิตไปจำหน่ายให้ผู้รับซื้อข้าว

๓) **โครงสร้างพื้นฐานด้านดินและน้ำยังไม่พร้อม** กล่าวคือ พื้นที่ปลูกข้าวส่วนใหญ่อยู่ในเขตน้ำฝน โดยพื้นที่กว่าร้อยละ ๗๐ อยู่ในเขตน้ำฝน ไม่มีระบบน้ำชลประทาน พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นพื้นที่ที่ขาดแคลนแหล่งน้ำ สภาพดินส่วนใหญ่มีปัญหาเสื่อมโทรม ขาดแคลนอินทรีย์วัตถุ ดินมีสภาพแข็งเนื่องจากมีการใช้ปุ๋ยเคมีสะสมมาเป็นเวลานาน ประกอบกับสภาพดินในพื้นที่ภาคกลาง ภาคตะวันออกและภาคใต้ตอนล่างซึ่งเป็นแหล่งปลูกข้าว ดินมีสภาพความเปรี้ยวจัด ส่วนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นดินเค็ม ซึ่งต้องมีการจัดการทรัพยากรดินอย่างเหมาะสมจึงจะเพิ่มผลผลิตได้

๔) **ชาวนาและองค์กรชาวนาไม่เข้มแข็งและขาดการปฏิบัติที่ดี** องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตข้าวและชาวนา มีจำนวนมากซึ่งถูกจัดตั้งขึ้นมาตามวัตถุประสงค์ตามที่กลุ่มบุคคลทั่วไปประกอบอาชีพเหมือนกันต้องการแก้ปัญหาของตนเป็นหลัก สมาคมต่าง ๆ ยังขาดความเป็นเอกภาพในการร่วมกันแก้ไขปัญหาการผลิตข้าวของชาวนารวมทั้งชาวนาส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยยังไม่ให้ความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งในรูปสถาบันเกษตรกร นอกจากนี้ ชาวนาอีกเป็นจำนวนมากยังขาดการพัฒนาให้มีความรู้ในการผลิตข้าว ขาดการปฏิบัติที่ดี อาชีพทำนาไม่สามารถหารายได้แก่ชาวนาอย่างเพียงพอ จึงเกิดการละทิ้งนาเพื่อแสวงหาแหล่งรายได้อื่นที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า รวมทั้งลูกหลานชาวนาปฏิเสธที่จะสืบทอดอาชีพการทำนา

๑.๒ ด้านการแปรรูปข้าวและผลิตภัณฑ์ (กลางน้ำ)

ข้อดี

๑) กระบวนการสีแปรสภาพข้าวมีประสิทธิภาพสูง เนื่องจากโรงสีข้าวมีศักยภาพสูง ทั้งโรงสีขนาดกลาง ขนาดใหญ่เป็นจำนวนมาก ในปี ๒๕๕๔ มีโรงสีจำนวน ๓๘,๖๒๑ แห่ง ที่มีเทคโนโลยีเครื่องจักรทันสมัยในการผลิตข้าวสารและคัดแยกข้าวเปลือก มีพื้นที่คลังเก็บสินค้า ไชโล รวมทั้งผู้ประกอบการค้าข้าวมีความชำนาญ และองค์ความรู้ด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด

๒) มีเทคโนโลยีการแปรรูปข้าวผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ที่หลากหลาย เช่น ยา แบ่ง ไอศกรีม ยาสระผม เครื่องสำอาง และเครื่องดื่ม

ข้อด้อย

๑) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มยังมีน้อย และยังไม่สามารถแปรรูปผลิตภัณฑ์ขั้นสูง รวมทั้งขาดระบบการเชื่อมโยงวัตถุดิบข้าวที่มีคุณภาพเพื่อการแปรรูปผลิตภัณฑ์สินค้าข้าว ของทุกภาคส่วน

๑.๓ ด้านการตลาดข้าว (ปลายน้ำ)

ข้อดี

๑) ข้าวไทยเป็นข้าวคุณภาพดี ข้าวไทยเป็นข้าวที่ประจักษ์ว่าเป็นข้าวคุณภาพดีมาเป็นเวลายาวนานอย่างต่อเนื่อง สามารถสนองความต้องการของผู้บริโภคทุกกลุ่มเป้าหมาย มีการปรับปรุงคุณภาพข้าวให้ได้มาตรฐานและเหมาะสมกับผู้บริโภคที่มีความแตกต่างทั้งด้านเชื้อชาติและรายได้ ส่งผลให้การส่งออกข้าวไทย เป็นที่ยอมรับในความน่าเชื่อถือในด้านคุณภาพแก่ประเทศผู้ซื้อ รวมทั้งข้าวไทยมีปริมาณผลผลิตเกินความต้องการบริโภคในประเทศ และเหลือสำหรับการส่งออกประมาณครึ่งหนึ่งของผลผลิตทั้งหมดในแต่ละปี

๒) ข้าวไทยเป็นข้าวปลอดการตัดแปรพันธุกรรม ประเทศไทยมีความชัดเจนเรื่อง GMOs โดยการกำหนดให้ข้าวไทยเพื่อการค้า เป็นข้าวปลอดการตัดแต่งพันธุกรรม (Non-GMOs) โดยการกำหนดมาตรการตรวจสอบและรับรองข้าวปลอด GMOs

๓) ระบบและเครือข่ายการค้าข้าวของไทยมีความเข้มแข็ง เช่น ผู้ประกอบการค้าข้าวตั้งแต่โรงสี หุง ผู้ค้าส่ง และผู้ค้าปลีก มีการเชื่อมโยงกันเป็นระบบ มีการรวมกลุ่มกันเป็นสมาคมข้าว เช่น สมาคมโรงสีข้าวไทย สมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย สามารถรวมตัวกัน

ประกอบธุรกิจการค้าไปในทิศทางเดียวกัน มีมาตรการกำหนดราคาซื้อขายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกัน

๔) การบริการ การค้า การชำระเงิน และการส่งมอบข้าวของไทยมีประสิทธิภาพ ได้รับความไว้วางใจจากลูกค้าต่างชาติมาก โดยสามารถส่งและกระจายสินค้าสู่ผู้บริโภคอย่างทั่วถึงทุกระดับกลุ่มเป้าหมายได้ตรงความต้องการรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ข้อด้อย

๑) ความไม่แน่นอนในการค้าข้าวของไทย เนื่องจากประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายการตลาดข้าวบ่อยครั้ง นโยบายขาดความต่อเนื่อง จึงกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการข้าวของไทยกับประเทศอื่น ๆ

๒. สถานการณ์ปัจจุบัน

การวิเคราะห์สถานการณ์การผลิตข้าวของไทยในปัจจุบัน พบว่า ไทยสามารถผลิตข้าวได้มาก มีเสถียรภาพสูง เพียงพอต่อการบริโภคในประเทศ และเหลือสำหรับส่งออกไปจำหน่ายในตลาดต่างประเทศไม่ต่ำกว่า ปีละ ๑๐ ล้านตันข้าวสาร อย่างไรก็ตามไทยมีข้อเสียเปรียบเมื่อเทียบกับประเทศในกลุ่มอาเซียน ได้แก่ ผลผลิตต่อไร่ต่ำ ต้นทุนการผลิตสูง รวมทั้งชานาและองค์กรชานายังไม่เข้มแข็ง

ส่วนสถานการณ์การตลาดของข้าวไทยในตลาดโลก และตลาดอาเซียนในปัจจุบัน พบว่า ในตลาดโลกเมื่อพิจารณาโดยรวมจากการส่งออกข้าวรวมทุกชนิดแล้ว (ข้าวหอมมะลิ ข้าวหอมปทุมธานี ข้าวขาว ข้าวเหนียว และข้าวเหนียว) ข้าวไทยมีส่วนแบ่งการตลาดมากที่สุดในโลก โดยมีประเทศเวียดนามและอินเดียเป็นคู่แข่งที่สำคัญในการแย่งชิงส่วนแบ่งการตลาดของไทย สำหรับตลาดในอาเซียน ข้าวรวมทุกชนิดของไทยมีส่วนแบ่งการตลาดไม่มากนัก ซึ่งถูกประเทศเวียดนามแย่งชิงส่วนแบ่งการตลาดไป เนื่องจากข้าวเวียดนามมีราคาถูกกว่าข้าวไทย แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาเฉพาะข้าวหอมแล้ว พบว่าข้าวหอมของไทยมีส่วนแบ่งการตลาดมากกว่าเวียดนาม เนื่องจากข้าวหอมไทยคุณภาพดีกว่าข้าวหอมเวียดนาม และเวียดนามยังผลิตข้าวหอมได้น้อยด้วย

สำหรับสถานการณ์ข้าวในตลาดอาเซียนในปี ๒๕๕๔ พบว่า ประเทศผู้นำเข้าข้าวรายใหญ่ มี ๓ ประเทศ ประกอบด้วย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย โดยในปี ๒๕๕๔ มีการนำเข้าข้าวจำนวน ๐.๙๑๑ ๑.๖๒๐ และ ๐.๗๕๐ ล้านตันข้าวสาร ตามลำดับ ซึ่งเมื่อ

พิจารณาตามส่วนแบ่งการตลาดในประเทศผู้นำเข้าแต่ละประเทศพบว่า ไทยมีส่วนแบ่งการตลาดคิดเป็นร้อยละ ๓๔ ๑๗ และ ๓๒ ของปริมาณการนำเข้าทั้งหมด ตามลำดับ ในขณะที่เวียดนามมีส่วนแบ่งการตลาดคิดเป็นร้อยละ ๖๕ ๘๒ และ ๕๓ ตามลำดับ

ตารางประเทศผู้นำเข้าข้าวรายใหญ่ในอาเซียน ปี ๒๕๕๑ - ๒๕๕๔

หน่วย : ล้านตันข้าวสาร

ปี	ประเทศผู้นำเข้าข้าวรายใหญ่ในอาเซียน				อื่น ๆ	รวมทุกประเทศในอาเซียน
	ฟิลิปปินส์	อินโดนีเซีย	มาเลเซีย	รวม ๓ ประเทศ		
๒๕๕๑	๒.๔๓๓	๐.๒๘๙	๐.๘๑๙	๓.๕๔๑	๐.๓๐๑	๓.๘๔๒
๒๕๕๒	๑.๗๕๕	๐.๒๕๐	๑.๐๘๗	๓.๐๙๒	๐.๔๓๘	๓.๕๓๐
๒๕๕๓	๒.๓๗๘	๐.๒๒๑	๐.๗๘๐	๓.๓๗๙	๐.๒๙๙	๓.๖๗๘
๒๕๕๔	๐.๙๑๑	๑.๖๒๐	๐.๗๕๐	๓.๒๘๑	๐.๔๐๖	๓.๖๘๗
เฉลี่ย	๑.๘๖๙	๐.๕๙๕	๐.๘๕๙	๓.๓๒๓	๐.๓๖๑	๓.๖๘๔
%	๕๐.๗๓	๑๖.๑๕	๒๓.๓๒	๙๐.๒๐	๙.๘๐	๑๐๐

ที่มา : Asean Food Security Information System (AFSIS)

ตารางส่วนแบ่งการตลาดข้าวในประเทศอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และมาเลเซีย ปี ๒๕๕๔

หน่วย : ล้านตันข้าวสาร

ประเทศ	อินโดนีเซีย		ฟิลิปปินส์		มาเลเซีย	
	ปริมาณ	ร้อยละ	ปริมาณ	ร้อยละ	ปริมาณ	ร้อยละ
เวียดนาม	๑.๗๗๘	๖๔.๖๖๖	๐.๕๕-	๘๑.๙๘	๐.๕๕๑	๕๓.๓๘
ไทย	๐.๙๓๙	๓๔.๑๓	๐.๑๑๘	๑๖.๖๘	๐.๓๒๖	๓๑.๕๘
พม่า	๐.๐๐๑	๐.๐๔	๐.๐๐๔	๐.๕๘	๐.๐๐๒	๐.๑๖
กัมพูชา	-	-	-	-	๐.๐๑๑	๑.๐๖
ประเทศอื่น ๆ ในกลุ่มอาเซียน	๐.๐๐๐	๐.๐๐	๐.๐๐๒	๐.๒๑	๐.๐๐๑	๐.๐๐๔
ประเทศนอกกลุ่มอาเซียน	๐.๐๓๒	๑.๑๗	๐.๐๐๔	๐.๕๕	๐.๑๔๒	๑๓.๗๙
รวม	๒.๗๕๐	๑๐๐.๐๐	๐.๗๑๐	๑๐๐.๐๐	๑.๐๓๑	๑๐๐.๐๐

ที่มา : กระทรวงพาณิชย์

ตารางตลาดส่งออกข้าวของไทยในอาเซียน ปี ๒๕๕๑ - ๒๕๕๔
หน่วย : ล้านตันข้าวสาร

ประเทศ	ปี ๒๕๕๑	ปี ๒๕๕๒	ปี ๒๕๕๓	ปี ๒๕๕๔	
				ปริมาณ	ร้อยละ
ฟิลิปปินส์	๐.๖๐๒	๐.๑๕๕	๐.๕๑๐	๐.๑๘๖	๑.๗๔
มาเลเซีย	๐.๕๒๑	๐.๑๖๕	๐.๑๘๓	๐.๓๓๑	๓.๐๙
อินโดนีเซีย	๐.๑๒๗	๐.๒๑๙	๐.๒๗๔	๐.๙๐๑	๘.๔๒
ประเทศอื่น ๆ ในกลุ่มอาเซียน	๐.๓๓๓	๐.๒๘๘	๐.๒๓๔	๐.๒๕๔	๒.๓๗
ประเทศนอก กลุ่มอาเซียน	๘.๖๓๓	๗.๗๙๒	๗.๗๓๙	๙.๐๓๔	๘๔.๓๘
รวมทั้งหมด	๑๐.๒๑๖	๘.๖๒๐	๘.๙๔๐	๑๐.๗๐๖	๑๐๐.๐๐

ที่มา : Asean Food Security Information System (AFSIS)

๓. โอกาสของประเทศไทย (ตามประเด็นปัญหา) ในประชาคมอาเซียน

จากการวิเคราะห์ Thailand Competitiveness Matrix : TCM ในตลาดอาเซียนพบว่าสินค้าข้าวอยู่ในตำแหน่ง Question Mark คือ มีส่วนแบ่งทางการตลาดน้อย แต่มีความสามารถในการแข่งขันปานกลาง ในขณะที่ข้าวของเวียดนามอยู่ในตำแหน่ง New Wave คือ มีส่วนแบ่งทางการตลาดมาก แต่มีความสามารถในการแข่งขันต่ำกว่า ซึ่งการที่ข้าวเวียดนามมีส่วนแบ่งทางการตลาดมากกว่าไทยเนื่องจากตลาดข้าวของประเทศผู้นำเข้ารายใหญ่ในอาเซียน ได้แก่ ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย ส่วนใหญ่บริโภคข้าวขาว ประกอบกับเวียดนามใช้กลยุทธ์การแข่งขันด้านราคา ซึ่งต่ำกว่าข้าวไทย ดังนั้น ไทยจึงใช้กลยุทธ์ในการไม่แข่งขันตัดราคากับข้าวของเวียดนาม แต่จะพัฒนาคุณภาพข้าวขาวให้แตกต่างและดีกว่าข้าวเวียดนาม และมุ่งเน้นที่จะเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดในตลาดข้าว Premium คือ ข้าวหอมมะลิ ซึ่งไทยมีศักยภาพด้านการผลิตและการตลาดอยู่แล้ว โดยตลาดข้าวหอมในอาเซียนพบว่าข้าวหอมมะลิของไทยมีส่วนแบ่งการตลาดมากกว่าข้าวหอมเวียดนาม เนื่องจากข้าวหอมไทยคุณภาพดีกว่าข้าวหอมเวียดนาม และเวียดนามยังผลิตข้าวหอมได้น้อย นอกจากนี้ไทยยังมุ่งเน้นที่จะผลักดันให้มีความร่วมมือด้านข้าวระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนที่เป็น

ผู้ผลิตข้าวที่สำคัญของโลก คือ กัมพูชา ลาว เมียนมาร์ ไทย และเวียดนาม โดยการจัดตั้งสมาพันธ์โรงสี และสมาพันธ์ผู้ส่งออกข้าว (Organization of Rice Exporting Country : OREC)

๔. แนวโน้มเกี่ยวกับประเด็นปัญหา หรือสิ่งที่ต้องการดำเนินการตามข้อตกลง AEC

ประเด็นการผลิตข้าวของไทยที่ยังมีศักยภาพต่ำ สมควรได้รับการเพิ่มศักยภาพเป็นลำดับแรก ได้แก่

๑) **ผลผลิตต่อไร่ต่ำ** เมื่อเปรียบเทียบผลผลิตต่อไร่ (ข้าวเปลือก) ของประเทศสมาชิกอาเซียน พบว่า ประเทศเวียดนามมีผลผลิตต่อไร่สูงที่สุด จำนวน ๘๘๕ กิโลกรัมต่อไร่ รองลงมามากเป็นอันดับ ๒ , ๓ , ๔ , ๕ , ๖ , ๗ และ ๘ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ ลาว กัมพูชา ไทย และพม่า มีผลผลิตต่อไร่ จำนวน ๗๔๗, ๖๐๑, ๕๙๐, ๕๕๒, ๔๗๕, ๔๖๑ และ ๔๒๔ กิโลกรัมต่อไร่ ตามลำดับ

๒) **ต้นทุนการผลิตสูง** เมื่อพิจารณาด้านต้นทุนการผลิตของไทย จะพบว่า มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยข้าวนาปี ปี ๒๕๕๒/๕๓ มีต้นทุนการผลิต ๘,๔๔๘ บาทต่อตัน และข้าวนาปรังปี ๒๕๕๓ มีต้นทุนการผลิต ๘,๐๐๖ บาทต่อตัน และเมื่อเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตเฉพาะต้นทุนผันแปรของไทยกับเวียดนาม ข้าวนาปรัง ปี ๒๕๕๑ จะเห็นว่าไทยมีต้นทุนการผลิตสูงกว่าเวียดนามเกือบเท่าตัว กล่าวคือ ไทยมีต้นทุนการผลิต ๔,๕๗๖ บาทต่อไร่ ในขณะที่เวียดนามมีต้นทุนการผลิตเพียง ๒,๔๖๕ บาทต่อไร่

๕. การเตรียมความพร้อมของรัฐบาลไทย

การเตรียมความพร้อมของสินค้าข้าวไทยด้านการตลาดทั้งในตลาดโลก และตลาดอาเซียน ไทยจะต้องกำหนดตำแหน่งยุทธศาสตร์ของสินค้าข้าวไทย ดังนี้

๑) ตลาดโลก ควรปรับตำแหน่งยุทธศาสตร์สินค้าข้าวรวมทุกชนิด จากตำแหน่ง Opportunity ไปเป็นตำแหน่ง Star โดยจะต้องมีแนวทางการดำเนินงานสำคัญในการรักษาและเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดโลก ทั้งปริมาณและมูลค่าการส่งออกข้าวรวมทุกชนิด (ข้าวหอมมะลิ ข้าวหอมปทุมธานี ข้าวขาว ข้าวเหนียว และข้าวเหนียว) ให้มากที่สุดไว้

๒) ตลาดอาเซียน ควรปรับตำแหน่งยุทธศาสตร์สินค้าข้าวรวมทุกชนิด จากตำแหน่ง Question Mark ไปเป็น Falling Star หรือ ไปเป็น Opportunity โดยจะต้องมีแนวทางการ

ดำเนินงานสำคัญในการเพิ่มการแข่งขันเพื่อเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดข้าวขาวให้มากขึ้น และปรับตำแหน่งข้าวหอมจากตำแหน่ง Opportunity ไปเป็น Star โดยจะต้องมีแนวทางการดำเนินงานสำคัญในการรักษาและเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดข้าวหอมที่มากที่สุดไว้ให้ได้

สำหรับด้านการผลิตข้าวของไทย ไม่ว่าจะเป็นสินค้าข้าวในตลาดโลก หรือในตลาดอาเซียน การผลิตข้าวของไทยจะต้องเร่งรัดการเพิ่มศักยภาพการผลิตข้าวให้สูงกว่าประเทศต่าง ๆ ทั้งในและนอกอาเซียน โดยแนวทางพัฒนาข้าวของไทยเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ประกอบไปด้วย ทั้งการเพิ่มศักยภาพของประเทศไทยเองเพื่อการแข่งขันและร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ในอาเซียนตลอดห่วงโซ่คุณค่า (Value chain) ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ จนถึงปลายน้ำ คือ ตั้งแต่การผลิตข้าว การแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการตลาดข้าว โดยมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โลจิสติกส์ และระบบสารสนเทศ ภายใต้การวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งต้องมีการกำหนดนโยบายการผลิต การตลาด และสนับสนุนต่าง ๆ จากภาครัฐที่สอดคล้องกันทั้งตลอดห่วงโซ่คุณค่า

๕.๑ ด้านการผลิตข้าว (ต้นน้ำ)

๕.๑.๑ การเพิ่มศักยภาพเพื่อการแข่งขัน

๑) เร่งรัดการวิจัยพัฒนาการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว โดย

- วิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าวหอมให้มีคุณค่าและคุณลักษณะเฉพาะให้สูงขึ้น ทนทานต่อสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ต้านทานต่อโรคและแมลงศัตรูข้าว
- วิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าวที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง สำหรับตลาดบน และตลาดกลุ่มผู้บริโภคเฉพาะ
- สนับสนุนการจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาข้าวแห่งชาติให้มีบุคลากร เครื่องมือและอุปกรณ์ในการวิจัยอย่างครบครัน

๒) วางแผนการผลิตและกำหนดเขตส่งเสริมการผลิตข้าวตามศักยภาพของพื้นที่

- กำหนดเขตพื้นที่ส่งเสริมการปลูกข้าวคุณภาพสูง (ข้าวหอมมะลิ) ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือตอนบน การปลูกข้าวขาว ข้าวปทุมธานี ๑ ในเขตภาคกลาง การปลูกข้าวขาวเพื่อบริโภคในเขตภาคใต้
- ผลักดันให้มีการจัดระบบการปลูกข้าวในพื้นที่ภาคกลางอย่างจริงจัง โดยกำหนดช่วงระยะเวลาการปลูกข้าวให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ เศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งกำหนดแนวทางสนับสนุนต่าง ๆ

๓) เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุนการผลิต และยกระดับคุณภาพข้าว

- เพิ่มผลผลิตต่อไร่
- ลดต้นทุนการผลิต
- ผลิตข้าวคุณภาพมาตรฐานที่ได้รับการรับรองระบบการผลิตข้าว GAP ข้าวอินทรีย์ และข้าว GI
- ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการผลิตข้าว รวมทั้งพัฒนาประสิทธิภาพการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการจัดการองค์ความรู้สู่ชาวนา
- ส่งเสริม สนับสนุน การใช้เครื่องจักรกลการเกษตรในการเตรียมดิน การปลูก การเก็บเกี่ยว และนวด

๔) พัฒนาระบบการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ดี

- ปรับเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีให้เกษตรกร
- พัฒนาระบบเครือข่ายการผลิตและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีด้วยการสนับสนุนการจัดตั้งสมาคมผู้ผลิตและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ระดับประเทศ ชมรมผู้ผลิตและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ระดับจังหวัด

- ตรวจสอบรับรองมาตรฐานคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวแก่ศูนย์ข้าวชุมชน กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร ชมรมผู้ผลิตและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์

๕) สร้างความเข้มแข็งในการผลิตข้าวและความสามารถในการบริหารจัดการผลผลิตของชาวนา

- ส่งเสริมให้ชาวนารวมกลุ่มสามารถพึ่งพาตนเองได้
- สร้างชาวนารุ่นใหม่ให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชน และสืบสานอาชีพการทำนา

- ส่งเสริมและสนับสนุนศูนย์ข้าวชุมชนเป็นศูนย์กลางด้านการผลิตข้าว

- จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชาวนาเพื่อเป็นสวัสดิการชาวนา

๖) ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานในการผลิตข้าว

- พัฒนาแหล่งน้ำและเพิ่มพื้นที่ชลประทาน การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในไร่นา ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และปรับปรุงการบริหารจัดการน้ำในเขตพื้นที่ภาคกลาง และภาคเหนือตอนล่าง โดยให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำ

- ปรับปรุงฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดินให้ครอบคลุมที่พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๕.๑.๒ การร่วมมือกับอาเซียน

๑) ร่วมวิจัยและพัฒนา กับประเทศในอาเซียน

- ด้านการพยากรณ์ และการเตือนภัยพิบัติจากธรรมชาติจากการแพร่ระบาดของศัตรูข้าว

- ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate change)

๕.๒ ด้านการแปรรูปข้าวและผลิตภัณฑ์ (กลางน้ำ)

๕.๒.๑ การเพิ่มศักยภาพเพื่อการแข่งขัน

๑) ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าข้าว

- ยกกระต๊อบกระบวนการสีแปรสภาพข้าวและการเก็บรักษาคุณภาพข้าว
 - เพิ่มศักยภาพการแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ และสร้างมูลค่าเพิ่มของข้าว ให้แตกต่างจากสินค้าข้าวของประเทศคู่แข่งอย่างชัดเจน
- การสร้างสินค้าข้าวสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตราสินค้าข้าวและผลิตภัณฑ์ และการผลิตข้าวเพื่อตลาดเฉพาะรวมทั้งเชื่อมโยงผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และผู้บริโภคข้าวและผลิตภัณฑ์

๒) พัฒนามาตรฐานการผลิตของโรงสีข้าวขนาดกลางเล็ก

- ส่งเสริมโรงสีข้าวขนาดกลาง - เล็กให้ได้มาตรฐานการผลิตที่ดีสำหรับอาหาร (Good Manufacturing Practices) และ HACCP
- สนับสนุนกระบวนการเก็บรักษาที่มีมาตรฐานสากล และมีศักยภาพเพียงพอต่อการรองรับปริมาณข้าวในประเทศ ลดการสูญเสีย

๕.๒.๒ การร่วมมือกับอาเซียน

๑) ร่วมวิจัยและพัฒนา กับประเทศในอาเซียน

- ด้านการแปรรูป
- พัฒนาผลิตภัณฑ์
- ด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มของข้าว

๕.๓ ด้านการตลาดข้าว (ปลายน้ำ)

๕.๓.๑ การเพิ่มศักยภาพเพื่อการแข่งขัน

๑) ส่งเสริมตลาดข้าวคุณภาพสูงในอาเซียน

- ส่งเสริมตลาดข้าวคุณภาพสูง ข้าวที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูงให้กว้างขวาง เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคในตลาดอาเซียน ได้แก่ ข้าวหอมมะลิ ข้าว GAP ข้าวอินทรีย์ และข้าว GI

๒) ส่งเสริมการซื้อขายข้าวในตลาดล่วงหน้า

- ส่งเสริมการซื้อขายข้าวในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า (AFET) เพื่อเป็นกลไกในการใช้อ้างอิงกำหนดราคาข้าวไทยในตลาดโลก

๕.๓.๒ การร่วมมือกับอาเซียน

๑) จัดทำข้อมูลและสารสนเทศด้านข้าวอย่างเป็นระบบ

- สร้างเครือข่ายด้านข้อมูล และสารสนเทศ โดยให้ไทยเป็นศูนย์กลางข้อมูลด้านข้าวในภูมิภาคอาเซียน

- จัดทำและแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศการผลิตและการตลาดข้าวในอาเซียนอย่างเป็นระบบ

๒) ส่งเสริมให้อาเซียนเป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าข้าว

(Hub)

- ผลักดันให้มีความร่วมมือด้านข้าวระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนที่เป็นผู้ผลิตข้าวที่สำคัญของโลก คือ กัมพูชา ลาว เมียนมาร์ ไทย และเวียดนาม โดยการจัดตั้งสมาพันธ์โรงสี และสมาพันธ์ผู้ส่งออกข้าว (Organization of Rice Exporting Country : OREC)

- ผลักดันให้มีการจัดทำมาตรฐานข้าวอาเซียน
- ตรวจสอบและควบคุมคุณภาพสินค้าข้าวด้านสุขอนามัย และสุขอนามัยพืชอย่างเข้มงวด เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของแมลงศัตรูข้าวและโรคข้าว

๕.๔ โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตข้าวไทยเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

กรมการข้าวเห็นว่า เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมด้านการผลิตข้าวของไทย จึงได้จัดทำโครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตข้าวไทยเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งประกอบด้วย ๓ โครงการย่อย ได้แก่ การวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าวหอมและข้าวโภชนาการสูง การส่งเสริมสนับสนุนให้ชาวนาใช้เมล็ดพันธุ์คุณภาพดี และพัฒนาคุณภาพข้าวไทยสู่มาตรฐานสากล รายละเอียดดังนี้

ลำดับ	โครงการย่อย	แนวคิด
๑	วิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าวหอมและข้าวโภชนาการสูง	เป้าหมาย ๑. ได้พันธุ์ข้าวหอมคุณภาพเมล็ดดี เท่าเทียมหรือดีกว่าข้าวหอมมะลิ ด้านทานต่อโรคและแมลง ทนทานต่อสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม

ลำดับ	โครงการย่อย	แนวคิด
		<p>๒. ได้ข้าวหอมพันธุ์ที่ปลูกได้ทุกฤดู มีผลผลิตสูงและคุณภาพเมล็ดดีกว่าข้าวปทุมธานี ๑</p> <p>๓. ได้สายพันธุ์ข้าวที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง</p> <p>กิจกรรม</p> <p>๑. พัฒนาต่อยอดจากทรัพยากรเชื้อพันธุ์ข้าวหอมที่ได้รับการปรับปรุงมาแล้ว โดยใช้พันธุ์ชาวดอกมะลิ ๑๐๕ เป็นฐาน</p> <p>๑.๑ ใช้โมเลกุลเครื่องหมายช่วยในการคัดเลือกสายพันธุ์ข้าวหอมที่ได้รับการถ่ายทอดลักษณะความต้านทานโรคไหม้ โรคขอบใบแห้ง เพื่อยกย่องต้นน้ำตาล ทนทานต่อน้ำท่วม ฉับพลัน ทนทานต่อสภาพดินเค็ม</p> <p>๑.๒ รวมหลายลักษณะพันธุ์กรรม (gene pyramiding) จากสายพันธุ์ที่คัดเลือกในข้อ ๑) ไว้ในข้าวหอมสายพันธุ์เดียวกัน โดยการผสมพันธุ์และใช้โมเลกุลเครื่องหมายช่วยในการคัดเลือก</p> <p>๒. พัฒนาพันธุ์ข้าวหอมที่ให้ผลผลิตสูง ปลูกได้ทุกฤดู</p> <p>๒.๑ ต่อยอดจากโครงการปรับปรุงพันธุ์ข้าวเดิม ซึ่งได้ผสมพันธุ์ถ่ายทอดลักษณะความหอมให้กับข้าวไม่วิเศษช่วงแสงพันธุ์ดี และสายพันธุ์ปรับปรุง เร่งรัดการคัดเลือกสายพันธุ์ข้าวหอมไม่วิเศษช่วงแสงที่มีผลผลิตสูง คุณภาพเมล็ดดี</p> <p>๒.๒ เร่งรัดพัฒนาพันธุ์ข้าวปทุมธานี ๑ ให้ต้านทานต่อเพี้ยกระโดดสีน้ำตาล โดยการถ่ายทอดยีนต้านทานและใช้โมเลกุลเครื่องหมายช่วยในการคัดเลือก</p> <p>๓. พัฒนาพันธุ์ข้าวที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง</p> <p>๓.๑ ประเมินคุณค่าเชื้อพันธุ์กรรมข้าวที่รวบรวมและอนุรักษ์ไว้ในธนาคารเชื้อพันธุ์ข้าวแห่งชาติในด้านลักษณะทางการเกษตรและคุณภาพเมล็ด</p>

ลำดับ	โครงการย่อย	แนวคิด
		<p>๓.๒ คัดเลือกเชื้อพันธุกรรมข้าวที่มีศักยภาพในการผลิต</p> <p>๓.๓ วิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการและโภชนาบำบัด เช่น ปริมาณสารต้านอนุมูลอิสระ ดรชชนีน้ำตาล ปริมาณ ASG (Acylated Steryl Glucosides)</p> <p>๓.๔ พัฒนาต่อยอดโดยการปรับปรุงพันธุ์ให้ข้าวเป็น Functional food ด้านเบาหวาน มะเร็ง ควบคุมไขมัน ในเลือด</p>
๒	ส่งเสริมสนับสนุนให้ชาวนาไทยใช้เมล็ดพันธุ์คุณภาพดี	<p>เป้าหมาย</p> <p>๑. ชาวนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือในพื้นที่ทั้งหมด ๓๗.๕ ล้านไร่ มีความรู้ และสามารถใช้เทคโนโลยี ในการผลิตข้าวคุณภาพดี และมีเมล็ดพันธุ์ดีสำหรับปลูก ๕๐๐,๐๐๐ ตัน ในปี ๒๕๕๘ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว</p> <p>กิจกรรม</p> <p>๑. การปรับเปลี่ยนพันธุ์ข้าว</p> <p>๑.๑ ผลิตเมล็ดพันธุ์ชั้นพันธุ์ขยายจำนวน ๕,๐๐๐ ตัน ในปี ๒๕๕๖</p> <p>๑.๒ สนับสนุนเมล็ดพันธุ์ชั้นพันธุ์ขยายจำนวน ๕,๐๐๐ ตัน เป็นเมล็ดพันธุ์ ทำแปลงขยายเมล็ดพันธุ์ ให้กับศูนย์ข้าวชุมชนกลุ่มเกษตรกรสหกรณ์การเกษตร สมาคม/ชมรมผู้ผลิตและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๒๐ จังหวัด จำนวน ๑,๖๖๐ แห่ง เพื่อผลิตเป็นเมล็ดพันธุ์ชั้นพันธุ์จำหน่ายให้ได้จำนวน ๕๐,๐๐๐ ตัน ในปี ๒๕๕๗</p> <p>๑.๓ จัดอบรมการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อให้เกษตรกร ผู้รับเมล็ดพันธุ์มีความรู้ในการจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง โดยกระบวนการถ่ายทอดแบบบูรณาการ ได้แก่</p> <p>๑.๔ ประสานตรวจสอบการผลิตเมล็ดพันธุ์ จำนวน ๕๐,๐๐๐ ตัน จากศูนย์ข้าวชุมชนกลุ่มเกษตรกร สมาคม/</p>

ลำดับ	โครงการย่อย	แนวคิด
		<p>ชมรมผู้ผลิตและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๒๐ จังหวัด มีทั้ง ๑,๖๖๐ แห่ง ตามข้อ ๑.๒</p> <p>๑.๕ ดำเนินการสำรวจตรวจรายชื่อจากข้อมูลทะเบียนเกษตรกร และกำหนดพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินงานในพื้นที่ ๒๐ จังหวัด จำนวน ๒.๗๕๕ ล้านครัวเรือนเกษตรกร เพื่อเข้าร่วมโครงการเพื่อรับการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ ๑๐% ของพื้นที่ทำงาน</p> <p>๑.๖ กรมการข้าวจัดสรรงบประมาณ จำนวน ๑,๕๐๐ ล้านบาท ให้องค์การบริหารงานท้องถิ่นจัดซื้อเมล็ดพันธุ์จากศูนย์ข้าวชุมชนกลุ่มเกษตรกรสหกรณ์การเกษตรสมาคม/ชมรมผู้ผลิตและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์จำนวน ๕๐,๐๐๐ ตัน เปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ให้เกษตรกรที่ผ่านการสำรวจตามข้อ ๑.๔ เพื่อปลูกในพื้นที่ตนเอง ๑๐%</p> <p>๑.๗ เกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๒๐ จังหวัด นำเมล็ดพันธุ์ ๕๐,๐๐๐ ตัน ตามข้อ ๑.๖ ไปขยายผลเป็นขยายผลเป็นเมล็ดพันธุ์ดี ในปี ๒๕๕๘ จำนวน ๕๐๐,๐๐๐ ตัน ที่สามารถปลูกเต็มที่ ๓๗.๕ ล้านไร่ ในปี ๒๕๕๙</p>
๓	พัฒนาคุณภาพข้าวไทยสู่มาตรฐานสากล	<p>เป้าหมาย</p> <p>๑. พัฒนาระบบการตรวจสอบย้อนผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ ข้าว GAP และข้าว GI จำนวน ๑๒ กลุ่ม</p> <p>๒. เชื่อมโยงผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และผู้บริโภคข้าว GAP และข้าว GI จำนวน ๖๐๐ ราย</p> <p>กิจกรรม</p> <p>๑. การจัดทำและพัฒนาระบบการตรวจสอบ ย้อนกลับ (Traceability)</p> <p>๑.๑ ข้าวอินทรีย์</p> <p>๑.๒ ข้าว GAP/ข้าว GI</p>

ลำดับ	โครงการย่อย	แนวคิด
		<p>๒. การเชื่อมโยงผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และผู้บริโภค</p> <p>๒.๑ สัมมนาในกลุ่มเกษตรกรที่มีศักยภาพเชิงพาณิชย์ กับผู้ประกอบการข้าวอินทรีย์ ข้าว GI/ ข้าว Q</p> <p>๒.๒ รมณรงค์และประชาสัมพันธ์เพื่อเพิ่มแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการรับซื้อข้าวในราคาพิเศษ</p> <p>๒.๓ จัดทำฐานข้อมูลเพื่อประชาสัมพันธ์บนเว็บไซต์</p>

๖. ประเด็นด้านนิติบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับ “ข้าว” ที่เสนอพิจารณา

กฎ ระเบียบ และหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกและนำเข้าข้าวของไทย

๖.๑ การส่งออก

๑) ข้าวเปลือก

๑.๑) เพื่อการค้าหรือเพื่อกิจการอื่น

- กระทรวงพาณิชย์กำหนดเป็นสินค้าต้องขออนุญาตในการส่งออกไปนอกราชอาณาจักร โดยผู้มีอำนาจอนุญาตคือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ หรือผู้ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์มอบหมาย ตามประกาศกระทรวงพาณิชย์เรื่อง กำหนดให้ข้าวเป็นสินค้าที่ต้องขออนุญาตในการส่งออกไปนอกราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๕๕ ลงวันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๕๕ โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ (๒) และมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติการส่งออกนอกและการนำมาเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. ๒๕๒๒ ในหลักการกระทรวงพาณิชย์ไม่อนุญาตให้ส่งออกข้าวเปลือก ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้เสนอนโยบายการส่งออกข้าวเปลือกให้คณะรัฐมนตรีเห็นชอบ เมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๒๕

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ไม่มีข้อกำหนดให้ต้องขออนุญาตส่งออก

๑.๒) เพื่อเป็นเมล็ดพันธุ์

- กระทรวงพาณิชย์กำหนดเป็นสินค้าต้องขออนุญาต ในการส่งออกไปนอกราชอาณาจักร เช่นเดียวกับการส่งออกข้าวเปลือกเพื่อการค้าหรือเพื่อกิจการอื่น ตามที่ระบุในข้อ ๑.๑.๑

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนดให้ข้าวเปลือกเจ้าทุกพันธุ์ เป็นเมล็ดพันธุ์ควบคุม ห้ามรวบรวม ขาย ส่งออก หรือนำผ่านเพื่อการค้า เว้นแต่จะได้รับ

อนุญาตจากอธิบดีกรมวิชาการเกษตร หรือผู้ที่อธิบดีกรมวิชาการเกษตรมอบหมาย ตามประกาศ เรื่องกำหนดชนิดและชื่อพันธุ์ของเมล็ดพันธุ์ให้เป็นเมล็ดพันธุ์พันธุ์ควบคุม ข้อ ๒ ลงวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๙ โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๒ และมาตรา ๑๔ แห่งพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. ๒๕๑๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๕

๑.๓) เพื่อการทดลองหรือวิจัย

- กระทรวงพาณิชย์กำหนดเป็นสินค้าต้องขออนุญาต ในการส่งออกป้อนราชอาณาจักร เช่นเดียวกับการส่งออกข้าวเปลือกเพื่อการค้าหรือเพื่อกิจการอื่น ตามที่ระบุในข้อ ๑.๑.๑ ในหลักการกระทรวงพาณิชย์จะพิจารณาอนุญาตได้ก็ต่อเมื่อได้รับการอนุญาตจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์(อธิบดีกรมวิชาการเกษตร) ก่อน

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยกรมวิชาการเกษตร (อธิบดีกรมวิชาการเกษตร) จะอนุญาตให้ส่งออกเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อการทดลองหรือวิจัยได้ โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

๑) สายพันธุ์ข้าวซึ่งไม่มีพันธุ์ข้าวไทยเป็นพันธุ์พ่อแม่ ให้นำออกได้

๒) สายพันธุ์ข้าวซึ่งมีพันธุ์ข้าวไทยเป็นพันธุ์พ่อแม่ ผู้ขอต้องลงนามข้อตกลงว่าด้วยการแลกเปลี่ยนเชื้อพันธุ์ (Material Transfer Agreement : MTA) ตามระเบียบของกรมวิชาการเกษตร และในกรณีที่ผู้ขอมีการนำสายพันธุ์ข้าวดังกล่าวไปวิจัยแล้วเกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ จะต้องจัดทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. ๒๕๔๒ ด้วย

๒) ข้าวกล้อง ข้าวสาร ปลายข้าว ข้าวหนึ่ง ข้าวอบแห้ง

- กระทรวงพาณิชย์อนุญาตให้ส่งออกได้โดยไม่จำกัดปริมาณ ในการส่งออกป้อนราชอาณาจักร แต่ต้องขออนุญาตต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ หรือผู้ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์มอบหมายเช่นเดียวกับการส่งออกข้าวเปลือกเพื่อการค้าหรือเพื่อกิจการอื่น ตามที่ระบุในข้อ ๑.๑.๑

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ไม่มีข้อกำหนดในการส่งออก

๖.๒ การนำเข้า

๑) ข้าวเปลือก

๑.๑) เพื่อการค้าหรือเพื่อกิจการอื่น

- กระทรวงพาณิชย์กำหนดเป็นสินค้าควบคุมห้ามนำเข้ามาในราชอาณาจักร เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ หรือผู้ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์มอบหมาย โดยอาศัยอำนาจตามความมาตรา ๓ แห่งพระราชกฤษฎีกาควบคุมการนำเข้ามานิราชาอาณาจักรซึ่งสินค้าบางอย่าง (ฉบับที่ ๙) พ.ศ. ๒๔๙๖

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จัดเป็นสิ่งต้องห้าม บุคคลใดนำเข้าหรือนำผ่านต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมวิชาการเกษตร ตามประกาศเรื่องกำหนดพืชและพาหะจากแหล่งที่กำหนดเป็นสิ่งต้องห้าม ข้อยกเว้น และเงื่อนไขตามพระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ. ๒๕๐๗ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๕๐ ข้อ ๓ ลงวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๕๐ โดยอาศัยอำนาจตามความมาตรา ๖ และมาตรา ๘ แห่งพระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ. ๒๕๐๗ และที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกักพืช (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกักพืช (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งในทางปฏิบัติการที่จะได้รับอนุญาตให้นำเข้าได้ ต้องผ่านการวิเคราะห์ความเสี่ยงศัตรูพืช เพื่อป้องกันศัตรูพืชมิให้ระบาดเข้ามาในราชอาณาจักร

๑.๒) เพื่อเป็นเมล็ดพันธุ์

- กระทรวงพาณิชย์กำหนดเป็นสินค้าควบคุมห้ามนำเข้ามาในราชอาณาจักร เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ หรือผู้ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์มอบหมาย เช่นเดียวกับการนำเข้าข้าวเปลือกเพื่อการค้าหรือเพื่อกิจการอื่น ตามที่ระบุในข้อ ๒.๑.๑

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนดให้ข้าวเปลือกเจ้าทุกพันธุ์เป็นเมล็ดพันธุ์ควบคุม ห้ามรวบรวม ขาย นำเข้า หรือนำผ่านเพื่อการค้า เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมวิชาการเกษตร หรือผู้ที่อธิบดีกรมวิชาการเกษตรมอบหมาย เช่นเดียวกับการส่งออกเมล็ดพันธุ์ข้าวเปลือก ตาม พรบ.พันธุ์พืช พ.ศ. ๒๕๑๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๕ ที่ระบุในข้อ ๑.๑.๒

๑.๓) เพื่อการทดลองหรือวิจัย

- กระทรวงพาณิชย์กำหนดเป็นสินค้าควบคุมห้ามนำเข้ามาในราชอาณาจักร เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ หรือผู้ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์มอบหมาย เช่นเดียวกับการนำเข้าข้าวเปลือกเพื่อการคั่วหรือเพื่อกิจการอื่น ตามที่ระบุในข้อ ๒.๑.๑ ในหลักการกระทรวงพาณิชย์จะพิจารณาอนุญาตให้นำเข้าเพื่อการทดลองหรือวิจัยได้ ถ้าได้รับการอนุญาตจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (อธิบดีกรมวิชาการเกษตร)

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนดเป็นสิ่งต้องห้าม บุคคลใดนำเข้าหรือนำผ่านต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมวิชาการเกษตร และต้องปฏิบัติตามประกาศกรมวิชาการเกษตร เรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการนำเข้า หรือนำผ่านซึ่งสิ่งต้องห้าม สิ่งกีดกีด และสิ่งไม่ต้องห้าม พ.ศ. ๒๕๕๑ หมวดที่ ๑ การนำเข้าซึ่งสิ่งต้องห้ามเพื่อการทดลองหรือวิจัย และหมวด ๔ การนำผ่านซึ่งสิ่งต้องห้าม ลงวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๑

๒) ข้าวกล้อง ข้าวสาร ปลายข้าว ข้าวหนึ่ง ข้าวอบแห้ง

๒.๑) การนำเข้าจากประเทศสมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA)

- กระทรวงพาณิชย์อนุญาตให้นำเข้าได้เฉพาะข้าวเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารเพื่อการอุปโภค บริโภค สำหรับมนุษย์เท่านั้น โดยไม่รวมถึงอุตสาหกรรมแปรรูป (การสีข้าว) ของโรงสี โดยต้องปฏิบัติตามประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่องการนำเข้าข้าวเข้ามาในราชอาณาจักรตามความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน พ.ศ. ๒๕๕๓

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ไม่มีข้อกำหนดในการนำเข้า

๒.๒) การนำเข้าจากประเทศสมาชิกขององค์การการค้าโลก (WTO)

- กระทรวงพาณิชย์ กำหนดปริมาณนำเข้า กรณีในโควตา ตั้งแต่ปี ๒๕๕๗ จนถึงปี ๒๕๕๔ ปีละ ๒๔๙,๗๕๗ ตัน อัตราภาษีนำเข้าร้อยละ ๓๐ ส่วนกรณีนอกโควตา ไม่กำหนดปริมาณการนำเข้า อัตราภาษีนำเข้าร้อยละ ๕๒

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ไม่มีข้อกำหนดในการนำเข้า

๒.๓) การนำเข้าจากประเทศที่ไม่ใช่สมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และประเทศสมาชิกองค์การการค้าโลก

- กระทรวงพาณิชย์ไม่อนุญาตให้นำเข้า เว้นแต่จะมีการทำความตกลงทางการค้าระหว่างประเทศ
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ไม่มีข้อกำหนดในการนำเข้า

ข้อคิดเห็น

๑) การส่งออกและนำเข้าข้าว ทั้งข้าวเปลือกและข้าวสาร ไม่ว่าจะมิวัตถุประสงค์เพื่อการค้า เป็นเมล็ดพันธุ์ ทดลอง วิจัย หรือเพื่อกิจการอื่น ในปัจจุบันยังไม่มีข้อห้ามทางกฎหมาย เพียงแต่ต้องได้รับการอนุญาตก่อนเท่านั้น ทั้งนี้การขออนุญาตและการอนุญาตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามที่กำหนดไว้ แต่ในทางปฏิบัติสำหรับข้าวเปลือกนำเข้าค่อนข้างยากเพราะต้องผ่านการวิเคราะห์ความเสี่ยงศัตรูพืชก่อน หากในอนาคตรัฐบาลมีนโยบายจะให้มีการนำเข้าข้าวเปลือกสามารถทำได้โดยแก้ไขระเบียบ ให้มีความสะดวกมากขึ้น ซึ่งเป็นการแก้ไขในระดับกระทรวงเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ก่อนการแก้ไขควรทำการศึกษาปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในขั้นตอนการขออนุญาต รวมทั้งศึกษาข้อกำหนดต่าง ๆ สำหรับนำไปพิจารณาแก้ไขปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและข้อเท็จจริงต่อไป

๒) ปัจจุบันมีการลักลอบนำเข้าข้าวเปลือกเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้านตามบริเวณชายแดน ซึ่งเป็นการกระทำที่ผิดต่อกฎหมาย รวมทั้งยังมีปัญหาจากการประมูลขายข้าวที่จับมาได้ของศุลกากรไทยให้แก่พ่อค้าโรงสีของประเทศไทย เป็นการดำเนินการที่อาจนำมาซึ่งศัตรูพืชเข้ามาในราชอาณาจักร และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพของมนุษย์ เห็นควรที่จะให้มีการแก้ไขปัญหการลักลอบ และการแก้ไขกฎระเบียบของกรมศุลกากรจากการให้มีการประมูลขายข้าวที่จับมาได้ เป็นการเผาทำลาย (กรณีจำนวนไม่มาก) หรือฝังกลบ (กรณีจำนวนมาก) แทน